

Metropolitaan

kerngebied

ruggengraat voor een sterke kenniseconomie?

WIET VANDAELE, GEOFFREY VANDERSTRAETEN [RUIMTE VLAANDEREN, AFDELING JURIDISCHE EN BELEIDSONTWIKKELING]
EVERT MEIJERS, MICHEL VAN MEETEREN, KOBE BOUSSAUW, JOREN SANSEN, TOM STORME, ERIK LOUW, BEN DERUDDER, FRANK WITLOX
[CONSORTIUM UGENT-VUB-TU DELFT]

In de gemonialiseerde diensten- en kenniseconomie zijn steden opnieuw belangrijke groeipolen. Waar men tot ver in de jaren '80 nog sprak van 'de stedelijke crisis', vindt nu in de steden de grootste economische groei plaats. In de steden is meer tewerkstelling en komen de meeste innovaties tot stand. Tot de beginjaren van het nieuwe millennium waren voorspellingen over de 'death of distance' legio. Door de opmars van nieuwe communicatietechnologieën zouden afstand en nabijheid geen grote rol meer spelen. Die gedachte is intussen achterhaald: persoonlijke interactie is en blijft voor veel economische activiteiten nog altijd fundamenteel. Al dan niet tijdelijke clustering, een minimale dichtheid en dito voorzieningenniveau blijven belangrijke voorwaarden voor economisch succes. Die vinden we vooral in stedelijke omgevingen.

Vanuit ruimtelijk-economisch standpunt zijn grotere agglomeraties altijd 'beter': hoe groter de functionele stad, hoe meer kansen er zijn op interessante jobs en hoe groter het aanbod aan gespecialiseerde voorzieningen (opera's, musea, universiteiten,...). Dat zijn belangrijke randvoorwaarden om de hooggeschoolde, kosmopolitische werknemers aan te trekken waar werkgevers op azen. Grotere steden bieden, behalve een grotere afzetmarkt en een meer gespecialiseerde infrastructuur, ook meer opportuniteiten voor horizontale en verticale samenwerking tussen bedrijven.

Niet alle steden hebben dezelfde potenties om zich te ontwikkelen tot tewerkstellingscentra of innovatiepolen. De Vlaamse steden zijn relatief klein, geen enkele Vlaamse stad heeft de 'kritische massa' die bijdraagt tot de bloei van metropolen als Londen, Parijs en New York.

De krachten bundelen

Om een significante positie in te nemen in de wereldeconomie, en bewoners en bedrijven optimale ontplooiingsmogelijkheden te bieden, zullen Vlaamse steden meer agglomeratievoordelen moeten weten te organiseren. Maar hoe? Het lijkt weinig wenselijk om in te zetten op de ontwikkeling van één groot aaneengegroeid stedelijk gebied. Dergelijke omgevingen, zoals de Aziatische of Amerikaanse megasteden, laten namelijk heel wat te wensen over op het vlak van milieu- en woonkwaliteit, congestie en 'leefbaarheid'.

Een gepaste functionele integratie van verschillende nabijgelegen stedelijke regio's binnen Vlaanderen, maar ook in interactie met

stedelijke regio's over de gewest- en landsgrenzen heen (niet het minst met Brussel), geniet daarom de voorkeur. Het kan zorgen voor de ontwikkeling van levendige stedelijke plekken met een complementair en divers pakket van hoogwaardige voorzieningen en woon- en werkmilieus. Tegelijkertijd biedt de kleinschaligheid van stedelijke kernen mogelijkheden op vlak van levenskwaliteit, door nabijheid van voorzieningen en open ruimte.

Het departement Ruimte Vlaanderen liet twee studieopdrachten uitvoeren, 'Kritische massa' en 'Topvoorzieningen', om te onderzoeken in welke mate de potenties er zijn om in het centrale verstedelijkte deel van Vlaanderen agglomeratievoordelen te organiseren en hoe die benut kunnen worden. Deze regio wordt in de beleidsnota van de minister van Omgeving geïdentificeerd als 'Metropolitaan Kerngebied' en omvat onder andere Antwerpen, Brussel, Gent, Leuven en Mechelen. Een groot deel van de toekomstige bevolkingsgroei in Vlaanderen en Brussel komt hier terecht. Het gebied biedt werk aan een groot deel van de Belgen en beschikt over heel wat hoogwaardige voorzieningen. Het kent een hoge dichtheid aan infrastructuur, in het bijzonder voor openbaar vervoer, en heeft met de luchthaven Brussel Nationaal en een aantal HST-stations ook verschillende internationale toegangspoorten. Het is daarom ook wenselijk in de belangrijke knooppunten van openbaar vervoer ('OV') in dit gebied een ambitieus ontwikkelingsprogramma te formuleren als ruimtelijke ruggengraat voor een Vlaanderen dat in de wereldeconomie een competitieve regio wil zijn.

Drempels gehaald, maar de echte top ontbreekt

Uit eerder onderzoek van McCann en Acs (2011) blijkt dat een volgroeide metropoolregio minimaal anderhalf miljoen inwoners moet hebben, wil ze een rol van betekenis spelen in de mondiale kenniseconomie. Maar een economisch performante agglomeratie moet tegelijk ook voldoende compact zijn, intern en extern goed geconnecteerd, en zo weinig mogelijk afhankelijk van – minder duurzaam – transport over de weg. Als we de inwonersaantallen van de stedelijke regio's in het Kerngebied samentellen (meer dan vijf miljoen), blijkt dat die minimale kritische massa zeker beschikbaar is. Samen met een goede interne connectiviteit verklaart dit waarom het gebied in internationale vergelijkingen ook goed scoort op vlak van economische prestaties. Kijken we naar het voorzieningenniveau, dan zien we dat Vlaande-

Vlaanderen is klein in omvang, maar groot in zijn ambities. Qua leefbaarheid en economische gezondheid, scoort het gewest op mondiaal niveau meer dan behoorlijk. Het is dan ook de Vlaamse ambitie om op handelsvlak mee te spelen met de 'big boys'. Maar hoe doe je dat, als kleine garnaal tussen oosterse en westerse mastodonten? Waar halen we de kritische massa die nodig is om als economische speler op wereldschaal ernstig genomen te worden? Het departement Ruimte Vlaanderen liet twee studies uitvoeren, die moeten uitmonden in een visievorming. Met als hamvraag: hoe kunnen we de bevolkingsgroei en de bijhorende stedelijke ontwikkeling zodanig kanaliseren, dat er een economisch performante Vlaamse stedelijke agglomeratie ontstaat? (KR)